Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kolmas koda)

3. oktoober 2013*

Kohtualluvus, kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine tsiviil- ja kaubandusasjades — Määrus (EÜ) nr 44/2001 — Kohaldamisala — Füüsiliste isikute teovõime — Ainupädevus kinnisvaraga seotud in rem õigusi puudutavates menetlustes — Ulatus — Hagita menetlus seoses alaliselt ühes liikmesriigis elava eestkoste all oleva isiku õigusega käsutada oma teises liikmesriigis asuvaid kinnisasju

Kohtuasjas C-386/12,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Sofiyski gradski sadi (Bulgaaria) 29. juuni 2012. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 13. augustil 2012, menetluses

Siegfried János Schneider,

EUROOPA KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: koja president M. Ilešič, kohtunikud E. Jarašiūnas, A. Ó Caoimh, C. Toader (ettekandja) ja C. G. Fernlund,

kohtujurist: N. Jääskinen,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades kirjalikke seisukohti, mille esitasid:

— Saksamaa valitsus, esindajad: T. Henze ja J. Kemper,

— Ungari valitsus, esindajad: K. Szíjjártó ja Á. Szilágyi,

— Austria valitsus, esindaja: A. Posch,

— Ühendkuningriigi valitsus, esindaja: A. Robinson,

— Euroopa Komisjon, esindajad: V. Savov ja M. Wilderspin,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: bulgaaria.

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 2001 L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42) artikli 22 punkti 1 tõlgendamist.

2 Eelotsusetaotlus esitati hagita menetluses, mille algatas eestkoste all olev Ungari kodanik taotlusega saada luba, et müüa Bulgaaria Vabariigis asuva kinnisasja temale kuuluv osa.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Määrus nr 44/2001

3 Määruse nr 44/2001 põhjenduses 7 on kirjas:

„Käesoleva määruse reguleerimisala peab hõlmama kõiki peamisi tsiviil- ja kaubandusasju peale teatavate selgelt määratletud asjade.”

4 Nimetatud määruse põhjendus 19 on sõnastatud järgmiselt:

„Tuleks tagada [27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 1972, L 299, lk 32; edaspidi „Brüsseli konventsioon”)] ja käesoleva määruse vaheline järjepidevus ning selleks tuleks ette näha üleminekusätted. Järjepidevust on vaja ka Euroopa Ühenduste Kohtu tõlgendustes Brüsseli konventsiooni kohta ning 1971. aasta protokolli, [mis käsitleb tõlgendamist Euroopa Kohtu poolt (uuesti läbi vaadatud ja muudetud redaktsioonis)] tuleks kohaldada ka kohtuasjade suhtes, mille menetlus on käesoleva määruse jõustumise ajal pooleli.”

5 Määruse nr 44/2001 artikli 1 lõige 1 ja lõike 2 punkt a sätestavad:

„1. Käesolevat määrust kohaldatakse tsiviil- ja kaubandusasjade suhtes igat liiki kohtutes. Eelkõige ei kohaldata seda maksu-, tolli- ja haldusasjade suhtes.

2. Käesolevat määrust ei kohaldata:

a) füüsiliste isikute õigus- ja teovõime, abielusuhtest tulenevate varaliste õiguste, testamentide ja pärimise suhtes”.

6 Sama määruse II peatüki 6. jaos „Ainupädevus” sisalduv artikkel 22 sätestab:

„Alalisest elukohast olenemata on erandkorras pädevad järgmised kohtud:

1) menetluste puhul, mille objektiks on kinnisvaraga seotud *in rem* õigused või kinnisvara rendi õigused, selle liikmesriigi kohtud, kus asub asjaomane vara.

[…]”

Bulgaaria õigus

7 Vastavalt perekonnaseaduse (Semeen kodeks) artikli 168 lõikele 2 koosmõjus artikli 165 lõikega 4 ja artikli 130 lõikega 3 on käsutustehingud piiratud teovõimega isikutele kuuluvate kinnisasjadega lubatud selle Rayonen sadi (piirkondlik kohus) loal, mille tööpiirkonnas selline isik elab, tingimusel et käsutus ei ole vastuolus asjaomase isiku huvidega.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

8 Ungari kohus on Ungari õiguse alusel piiranud S. J. Schneideri teovõimet ja määranud seetõttu seadusliku esindaja ja kutselise eestkostja, kes on samuti Ungari kodanik.

9 Pärast oma ema surma 17. juunil 2009 päris S. J. Schneider pool Lovechi linnas (Bulgaaria) asuvast korterist, mille teine pool kuulub tema vennale.

10 S. J. Schneider, kes tegutses oma eestkostja nõusolekul, esitas taotluse Sofiyski rayonen sadile (Sofia piirkondlik kohus), et saada luba müüa kõnealuse kinnisasja temale kuuluv osa. Oma taotluse põhjendamiseks tõi ta välja selle müügiga talle kaasneva kasu, mis võimaldaks tal Ungaris katta oma erivajadused, eelkõige püsikulud arstiabile ja majutusele hoolekandeasutuses.

11 Sofiyski rayonen sad jättis selle taotluse 29. veebruari 2012. aasta otsusega rahuldamata põhjendusega, et kõnealune vara käsutustehing ei ole piiratud teovõimega isiku huvides. Samuti leidis see kohus, et S. J. Schneideri kui eestkoste all oleva täisealise isiku huvidega on vastuolus tema kinnisasja müümine ja sellest saadava raha paigutamine fondi, samas kui ta ise on samal ajal Ungaris kodutu.

12 S. J. Schneider esitas selle otsuse peale apellatsioonkaebuse Sofiyski gradski sadile (Sofia linnakohus).

13 Leides, et määruse nr 44/2001 artikli 22 punktist 1 ei tulene selgelt, et see säte on kohaldatav sellistele hagita menetlustele, nagu on käesoleval juhul tema menetluses, otsustas Sofiyski gradski sad menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas […] määruse […] nr 44/2001 artikli 22 punkti 1 kohaldatakse üksnes hagimenetluste suhtes, mille esemeks on kinnisasjaõigused, või tuleb seda sätet kohaldada ka sellises hagita menetluses, kus ühe liikmesriigi kodanik, kelle selle liikmesriigi kohus on vastavalt siseriiklikule õigusele tunnistanud osaliselt teovõimetuks ja kellele on määratud eestkostja (samuti kõnealuse liikmesriigi kodanik), taotleb talle kuuluva ja teises liikmesriigis asuva kinnisasja käsutamise õigust?”

Eelotsuse küsimuse analüüs

14 Oma küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 44/2001 artikli 22 punkti 1 tuleb tõlgendada nii, et see on kohaldatav hagita menetlusele, mille on algatanud ühe liikmesriigi kodanik, kes on vastavalt selle liikmesriigi õigusele tunnistatud osaliselt teovõimetuks ja kellele on määratud eestkostja, teise liikmesriigi kohtus eesmärgiga saada luba müüa talle kuuluv kinnisasja osa, mis asub selles teises liikmesriigis.

15 Kõik Euroopa Kohtule seisukohad esitanud liikmesriigid ja Euroopa Komisjon leiavad, et sellele küsimusele tuleb vastata eitavalt. Lisaks sellele leiavad nad, et selline hagita menetlus, nagu on pooleli põhikohtuasjas, puudutab füüsiliste isikute teovõimet määruse nr 44/2001 artikli 1 lõike 2 punkti a tähenduses.

16 Seetõttu tuleb eelotsuse küsimuse uurimisel tõlgendada ka määruse nr 44/2001 nimetatud artiklit.

17 Kõigepealt tuleb meenutada, et määruse nr 44/2001 artikli 1 lõiget 1 ja lõike 2 punkti a tuleb kohaldada igat liiki kohtus „tsiviil- ja kaubandusasjades", kuid „füüsiliste isikute õigus- ja teovõime" ei kuulu selle määruse sisulisse kohaldamisalasse.

18 Lisaks tuleneb Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast, et mõistet „tsiviil- ja kaubandusasjad" määruse nr 44/2001 artikli 1 tähenduses tuleb käsitada kui autonoomset mõistet, mille tõlgendamisel tuleb tugineda ühelt poolt selle määruse eesmärkidele ja süsteemile ning teiselt poolt siseriiklike õigussüsteemide kogumist tulenevatele üldpõhimõtetele. Niisiis tuleb määruse kohaldamisala määratleda peamiselt vaidluse osapoolte vaheliste õigussuhete olemuslikest tunnustest või vaidlusesemest lähtudes (vt eelkõige Euroopa Kohtu 18. mai 2006. aasta otsus kohtuasjas C-343/04: ČEZ, EKL 2006, lk I-4557, punkt 22, ja 28. aprilli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-420/07: Apostolides, EKL 2009, lk I-3571, punktid 41 ja 42 ning samuti seal viidatud kohtupraktika).

19 Liikmesriikidele ja huvitatud isikutele määrusest nr 44/2001 tulenevate õiguste ja kohustuste võrdsuse ja ühetaolisuse võimalikult paremaks tagamiseks tuleb mõistet „füüsiliste isikute õigus- ja teovõime" selle määruse artikli 1 lõike 2 punkti a tähenduses samuti määratleda autonoomselt.

20 Lisaks, mis puutub kinnisasjaõiguste suhtes pädevasse kohtusse, siis määruse nr 44/2001 artikli 22 punktist 1 tuleneb, et selles küsimuses on ainupädevad selle liikmesriigi kohtud, kus kinnisvara asub.

21 Samuti tuleb rõhutada, et Brüsseli konventsiooni artikli 16 punkti 1 alapunkti a käsitlevas kohtupraktikas, mis määruse nr 44/2001 põhjenduse 19 kohaselt kehtib ka selle artikli 22 punkti 1 tõlgendamisel, on Euroopa Kohus asunud seisukohale, et seda artiklit tuleb tõlgendada nii, et kinnisasja asukoha osalisriigi kohtute ainupädevus ei hõlma kõiki kinnisvaraga seotud *in rem* õigusi puudutavaid hagisid, vaid nende hulgast ainult selliseid, mis kuuluvad kõnealuse konventsiooni kohaldamisalasse ning millega esiteks taotletakse kinnisasja ulatuse, koosseisu, omandi, valduse või kinnisasja koormavate muude asjaõiguste kindlaksmääramist ja teiseks nende õiguste omanike seisundist tulenevate õiguste kaitse tagamist (vt eelkõige Euroopa Kohtu 10. jaanuari 1990. aasta otsus kohtuasjas C-115/88: Reichert ja Kockler, EKL 1990, lk I-27, punkt 11, ning samuti eespool viidatud kohtuotsus ČEZ, punkt 30).

22 Samas, nagu on leidnud kõik Euroopa Kohtule kirjalikud seisukohad esitanud liikmesriigid ja Euroopa Komisjon, ei kuulu selline taotlus, nagu on kõne all põhikohtuasjas, määruse nr 44/2001 kohaldamisalasse.

23 Nimelt on S. J. Schneideri – kes on eestkoste all olev Ungari kodanik – taotlusel algatatud menetlus suunatud tema kaasomandis oleva Bulgaaria Vabariigis asuva kinnisasja osa võõrandamiseks loa saamisele.

24 Tuleb mainida, et nagu nähtub eelotsusetaotlusest, taotleb S. J. Schneider nimetatud luba, kuna eestkoste all oleva isikuna puudub tal osaliselt võime oma õigusi teostada. Nimelt saab ta käsutada oma kinnisasju üksnes teise isiku ehk eestkostja vahendusel, kes tegutseb tema nimel, ja kohtu eelneval loal.

25 Eelotsusetaotlusest tuleneb samuti, et kohaldades Bulgaaria perekonnaseaduse norme, on kõnealune kohtulik luba eestkoste all oleva isiku jaoks kaitsemeede, mis on seaduse kohaselt nõutav seetõttu, et sellisel isikul ei ole enam võimalik ise teha oma kinnisasjadega käsutustehinguid. Nimelt, nagu on märkinud ka eelotsusetaotluse esitanud kohus, antakse selline luba üksnes juhul, kui kõnealuse kinnisvara võõrandamine toimub kaitstava isiku huvides.

26 Sellest tuleneb, et eestkoste all oleva isiku taotlus saada luba oma kinnisasja võõrandamiseks, nagu on kõne all põhikohtuasjas, on selline taotlus, mis on otseselt seotud kõnealuse füüsilise isiku teovõimega määruse nr 44/2001 artikli 1 lõike 2 punkti a tähenduses. Nimelt on eestkoste all olevale isikule kuuluva kinnisvara käsutamise tehingute teostamiseks kohtuliku loa küsimise vajadus otsene tagajärg nende isikute teovõime puudumisele, mis tuleneb neid selliste tehingute tegemisel kaitsvast meetmest.

27 Sellist tõlgendust kinnitab Jenardi aruanne, mis käsitleb 27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 1979, C 59, lk 1), mille sisuline kohaldamisala kattub määruse nr 44/2001 kohaldamisalaga. Nimelt ilmneb selle aruande leheküljelt 10, et selle konventsiooni kohaldamisala on piiratud „vaidlustuste ja otsustega, mille esemeks on kõik lepingulised või lepinguvälised kohustused, mis ei puuduta ei isikute õigus- ega teovõimet, pärimiste või testamentide valdkonda ega abikaasade varalisi õigusi, pankrotti ega sotsiaalkindlustust ning et sellega seoses tuleb konventsiooni tõlgendada kõige laiemalt."

28 Lõpetuseks, mis puutub asjaolusse, et müümiseks antav kohtulik luba, mida põhikohtuasjas taotles eestkoste all olev isik, puudutab talle kuuluvat kinnisasja, siis tuleb tõdeda, et seda konkreetset põhikohtuasja asjaolu ei saa pidada määravaks, et kvalifitseerida see menetlus määruse nr 44/2001 artikli 22 punkti 1 tähenduses „kinnisvaraga seotud *in rem* õigusi" käsitlevaks. Nimelt, nagu on õigesti leidnud Saksamaa, Ungari ja Ühendkuningriigi valitsus ning komisjon, ei taotleta sellise menetlusega kinnisasja ulatuse, koosseisu, omandi või valduse kindlaksmääramist ega eestkoste all oleva isiku ega selle kinnisasja omaniku seisundist tulenevate õiguste kaitse tagamist.

29 Sellega seoses tuleb tõdeda, et eespool mainitud Jenardi aruande lehekülgedel 34 ja 35 on Brüsseli konventsiooni artikli 16 kommentaaris märgitud, et artikli 16 punkti 1 alapunktis a sätestatud kohtualluvuse norm, mis vastab määruse nr 44/2001 artikli 22 punktis 1 sätestatule, mille „aluseks on nõude eesmärk", käsitleb „kinnisvaraga seotud *in rem* õiguste vaidlustamist".

30 Samas on põhikohtuasjas menetluse eesmärk üksnes kindlaks teha, kas kinnisasja võõrandamine on osaliselt teovõimetu isiku huvides, seadmata kahtluse alla tal selle kinnisasja suhtes olevat asjaõigust kui sellist.

31 Kõiki eespool esitatud kaalutlusi silmas pidades tuleb esitatud küsimusele vastata, et määrust nr 44/2001 ja eriti selle artikli 22 punkti 1 tuleb tõlgendada nii, et see ei ole kohaldatav hagita menetlusele, mille on algatanud ühe liikmesriigi kodanik, kes on vastavalt selle liikmesriigi õigusele tunnistatud osaliselt teovõimetuks ja kellele on määratud eestkostja, teise liikmesriigi kohtus eesmärgiga saada luba müüa talle kuuluv kinnisasja osa, mis asub selles teises liikmesriigis, kui see menetlus puudutab määruse artikli 1 lõike 2 punkti a tähenduses „füüsiliste isikute teovõimet", mis ei kuulu selle määruse sisulisse kohaldamisalasse.

Kohtukulud

32 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kolmas koda) otsustab:

Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrust (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades ja eriti selle artikli 22 punkti 1 tuleb tõlgendada nii, et see ei ole kohaldatav hagita menetlusele, mille on algatanud ühe liikmesriigi kodanik, kes on vastavalt selle liikmesriigi õigusele tunnistatud osaliselt teovõimetuks ja kellele on määratud

eestkostja, teise liikmesriigi kohtus eesmärgiga saada luba müüa talle kuuluv kinnisasja osa, mis asub selles teises liikmesriigis, kui see menetlus puudutab määruse artikli 1 lõike 2 punkti a tähenduses „füüsiliste isikute teovõimet", mis ei kuulu selle määruse sisulisse kohaldamisalasse.

Allkirjad